

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/nauka-i-edukacja/badania-historyczne/konferencje/37106,Ogolnopolska-konferencja-naukowa-Pamiec-Kresow-Kresy-w-pamieci-Gliwice-2527-pazd.html>
01.03.2026, 06:37

Strona znajduje się w archiwum.

Ogólnopolska konferencja naukowa „Pamięć Kresów - Kresy w pamięci” - Gliwice, 25-27 października 2017

25.10.2017

W dniach od 25 do 27 października w Gliwicach odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa „Pamięć Kresów - Kresy w pamięci”, zorganizowana przez Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach oraz Muzeum w Gliwicach.

Uroczyste otwarcie konferencji z udziałem: dr. Jarosława Szarka, prezesa Instytutu Pamięci Narodowej oraz dr. hab. Zygmunta Frankiewicza, prezydenta Miasta Gliwice, odbyło się 25 października 2017 r. w hotelu SILVIA w Gliwicach, przy ul. Studziennej 8. Podczas rozpoczęcia ogólnopolskiej konferencji naukowej Prezes IPN powiedział, że potrzebny jest program dokumentacji historii Kresów. Musimy podjąć duży program zachowywania, powiat po powiecie, kresowej historii, kresowego dziedzictwa, żeby przekazać je następnemu pokoleniu - mówił w środę w Gliwicach prezes IPN Jarosław Szarek. Bez nich nie zrozumiemy naszej polskości - dodał.

Odchodzi ostatnie pokolenie tych, którzy pamiętają świat Kresów Wschodnich Rzeczypospolitej. Z roku na rok coraz bardziej zaciera się indywidualna pamięć o polskim Lwowie, Stanisławowie czy Wilnie. Pamięć, którą *nota bene* w czasach komunistycznego zakłamania skazano na nieistnienie. Masowe przesiedlenia obywateli II Rzeczypospolitej, zmuszonych do opuszczenia ojcowizny i osiedlenia się na terenach w większości przypadków należących przed wojną do państwa niemieckiego, przez prawie pół wieku określano mianem „repatriacji”, semantycznie tożsamym z „powrotem do ziemi ojców”. Miało to swoje uzasadnienie polityczne i propagandowe, jednak nie odpowiadało faktycznej sytuacji, w jakiej znaleźli się przesiedlani. Przybywali oni najczęściej na ziemię obce im i nieznane.

W nowych miejscach i otoczeniu kultywowano pamięć o pozostawionej na Kresach „małej ojczyźnie”. Często spontanicznie rekonstruowano struktury społeczne i instytucje. Likwidacja opozycji po 1947 r. i adaptacja przez komunistów wzorców sowieckich, przekreśliły szansę na obecność pamięci o Kresach w przestrzeni publicznej. Z ulic miast zniknęły szyldy mówiące o ich kresowych korzeniach. „Mistrza fryzjerskiego ze Lwowa” zastąpił nieokreślony „Fryzjer”, a kawiarnię „Lwowianka” przemianowano na „Warszawiankę”. Urodzonym na Kresach, w dowodach, jako miejsce urodzenia wpisywano ZSRR. Ludziom, którym odebrano mieszkania, ziemię i groby, chciano zabrać również pamięć o ich „małej ojczyźnie”. Wszelkie formy jej kultywowania zostały zabronione albo ograniczone do wyrwanych z kontekstu znaczeń. O Polakach na Kresach, a zwłaszcza ich wojennych i powojennych losach mówiono publiczne tylko tyle, na ile zezwalały cenzorskie zapisy.

Paradoksalnie nieobecności Kresów w dyskursie publicznym towarzyszyła ich silna mitologizacja. Dopiero pod koniec lat osiemdziesiątych XX wieku, w obliczu erozji komunistycznej dyktatury,

władze zgodziły się na powstanie pierwszych towarzystw i organizacji zrzeszających dawnych mieszkańców ziem położonych na wschód od linii Bugu. Próbowano nadgonić stracony czas.

Dziś Kresy są znów istotną częścią polskiej świadomości narodowej, jednak pamięć o nich wydaje się być rozpięta pomiędzy mitem utraconej Arkadii, a traumą wojennych blizn: zsyłki do łagrów, mordy katyńskiego i rzezi wołyńskiej. Kontekst sentymentalny nieuchronnie zderza się z doświadczeniem tragedii. Tym bardziej zasadne wydaje się pytanie o przemiany narracji o Kresach w czasach PRL i w niepodległej Rzeczypospolitej. Organizatorzy konferencji postanowili zaprosić do Gliwic reprezentantów różnych dziedzin humanistyki, by spróbowali oni odpowiedzieć na to i szereg innych pytań, nasuwające się w związku z refleksją nad obecności Kresów w polskiej pamięci. Jakie przyczyny złożyły się na proces zbiorowej mitologizacji, przy jednoczesnej amnezji tak wielu, ważnych wątków dziejów tych ziem? Jak wyglądała polityka kommemoratywna w powojennym półwieczu i po upadku komunizmu? Jak mówiono i pisano o Lwowie czy Wilnie w czasach PRL i czy próbowano ocalić od zapomnienia polskie dziedzictwo na Wschodzie? Jaką rolę odrywała w tym zakresie turystyka „sentymentalna” i kontakty pomiędzy rozdzielonymi rodzinami? Wreszcie jak próbowano ocalić pamięć o Kresach przez podtrzymywanie tradycji kresowych w przestrzeni prywatnej oraz poprzez archiwa domowe i osobiste kolekcje? To najważniejsze, choć nie wszystkie pytania. Aby móc wysłuchać referatów prezentujących wyniki badań prowadzonych z innej, niż wyłącznie polska, perspektywy, zaprosiliśmy również badaczy z Ukrainy, Białorusi i Litwy – państw, których historia nierozzerwalnie związana jest z dziejami Rzeczypospolitej.

Konferencja jest kolejnym, wspólnym przedsięwzięciem Muzeum w Gliwicach i Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach, wpisującym się w kilkuletnią, owocną współpracę tych instytucji. Miejsce obrad wybrane zostało nieprzypadkowo. Gliwice są górnośląskim miastem szczególnie wpisującym się w historię powojennego *exodusu* Polaków ze Wschodu. To, obok Bytomia, jedno z tych miast na obszarze górnośląskiej niecki przemysłowej, gdzie trafiło najwięcej przybyszów ze Lwowa, Stanisławowa, Drohobycza czy Tarnopola. To właśnie tutaj jesienią 1945 r. rozpoczęła działalność Politechnika Śląska, której kadra naukowa, pracownicy administracji, jak i w dużej mierze studenci rekrutowali się z Politechniki Lwowskiej. W pierwszych latach po zakończeniu wojny przez Gliwice przejechała większość transportów podążających z Kresów do Opola czy Wrocławia i dalej na Dolny Śląsk. Niektórzy z przybyszów zamieszkali na krótko w grodzie nad Kłodnicą, wielu związało się z nim na stałe.

Muzeum w Gliwicach od lat zajmuje się dokumentacją i popularyzowaniem wiedzy o „kresowych kontekstach” historii miasta i regionu. Efektem tych działań były m.in. autorska wystawa „Gliwicy Kresowianie” i towarzysząca jej książka pod tym samym tytułem pióra Bożeny Kubit. W 2010 roku wspólnie z Oddziałem Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach zorganizowano konferencję naukową „Kresowianie na Górnym Śląsku”, której pokłosiem jest publikacja pod redakcją Bogusława Tracza. Te dwa kolejno następujące po sobie projekty były niejako próbą zmierzenia się z tematyką Kresów w kontekstach lokalnym (gliwickim) i regionalnym, (górnośląskim). Wychodząc naprzeciw licznym głosom zarówno ze strony Kresowian i ich potomków, jak i środowisk naukowych, chcielibyśmy tym razem przyjrzeć się szeroko rozumianej „pamięć Kresów” widzianej przez pryzmat różnych postaci, grup i środowisk, w kraju i na emigracji, zarówno w spektrum regionalnym, jak i ogólnopolskim. Zaprosiliśmy do udziału zarówno uczonych z ugruntowaną pozycją i dorobkiem naukowym, jak i młodych badaczy, dopiero wkraczających na ścieżki poszukiwania prawdy. Jest naszą intencją, by to spotkanie ludzi nauki przyczyniło się nie tylko do jakże cennej prezentacji badań i wymiany poglądów, ale przede wszystkim zaowocowało pogłębieniem refleksji nad rolą Kresów w dziejach państwa i narodu,

zwłaszcza w tragicznym XX stuleciu, oraz ich obecnością w imaginariusium narodowej i historycznej świadomości współczesnych Polaków.

O konferencji w mediach:

[Relacja PAP](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Katowice

Od lewej: dr Jarosław Szarek, prezes IPN, dr hab. Zygmunt Frankiewicz, prezydent Miasta Gliwice, dr Andrzej Sznajder, dyrektor OIPN Katowice, Grzegorz Krawczyk, dyrektor Muzeum w Gliwicach.

Uczestnicy konferencji naukowej „Pamięć Kresów – Kresy w pamięci”.

Uroczyste otwarcie konferencji z udziałem dr. hab. Zygmunta Frankiewicza, prezydenta Miasta Gliwice.

Uroczyste otwarcie konferencji z udziałem dr. Jarosława Szarka, prezesa IPN.

Uroczyste otwarcie konferencji z udziałem dr. Jarosława Szarka, prezesa IPN.

Wykład wprowadzający dr. Bogusława Tracza (IPN Katowice).

Ogólnopolska konferencja naukowa „Pamięć Kresów – Kresy w pamięci”.

Od prawej – dr Jarosław Szarek, prezes IPN oraz Jan Longchamps de Brier, syn Romana Longchamps de Brier, ostatniego polskiego rektora Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, zamordowanego przez Niemców na Wzgórzach Wuleckich w 1941 r.

Prezes IPN dr Jarosław Szarek udzielił wywiadu śląskim redakcjom relacjonującym konferencję „Pamięć Kresów – Kresy w pamięci”.

Jan Longchamps de Brier podczas rozmowy z dziennikarzami.

Uczestnicy konferencji w Gliwicach.

Pamięć Kresów
KRESY W PAMIĘCI

Ogólnopolska konferencja naukowa
Gliwice, 25–27 października 2017 r.

Ogólnopolska konferencja naukowa „Pamięć Kresów – Kresy w pamięci”.

Ogólnopolska konferencja naukowa „Pamięć Kresów – Kresy w pamięci”.

Pliki do pobrania

[Program konferencji „Pamięć Kresów – Kresy w pamięci” \(pdf, 164.71 KB\)](#)

[Zaproszenie \(pdf, 693.1 KB\)](#)

[Polacy ze Lwowa podczas postoju pociągu w drodze na Śląsk, 1946 r. Muzeum w Gliwicach. \(tif, 902.63 KB\)](#)